

Úvod do dialektologie (2018)

4. Nářeční skupina česká (nářečí česká v užším smyslu)

Č 3 HOŘENÍ PASEKY (106)

O zakletém hadovi

muž, nar. 1887

Bylo to na Velkej pátek a byl ten d'eda jako hajnej vislanej f polenne, abi obešel svůj revír. No, tak šel, znať ho celej modz dobře, až došel za Pláňe k Machowí skále. Gdiž došel na Velkej pátek k ti Machowí skále, u kterí snat sta a stakrád byl, a byla pořát stejná, na ten Welkej pátek se mu ta skála otevřela a s ti skáli se viplazil obrofskej, velikej hat a f tlamně nes klíč, byla to jakási díka. A mluvil lickim hlasem, abi ten klíč s ti jeho tlamy vzał a šel dovňitř, do ti skáli, je vodeuřená, že dlouho času neňi. A tam abi s tím klíčem vodeuřel tu schránku, tu skříň, kerá tam stóji. A u kraje je ohromnej vlík, kerej to hlídá, toho abi se nebál, že má v brašně kus černího chleba, to že von ví. Abi ten chleba vitách a tomu vlkoj abi ho dať, a že mu ten vlík nič neud'elá. Tu skříň abi votevřel a vindať z ní tu korunu králofskou a ešť'e náki to žezlo, nebo co to je, ostruhi a vzał za parohi toho jelena, kterej tam stóji, pujde s ním ven. A tu korunu abi nasad'il mu na hlať, tomu hadoj, a na toho jelena abi dal to selo. Jelen se promněni f krásniho koňe a: „Já sem hat, já sem zakletej princ, kerej už tadi mnoho a mnoho let, snat staletí, čekám na svi wisvobozeňi. Dneska přišla konečně má chvíle. Neboj se toho, zbejvá už jen několik málo minut.“ Ten se toho ulekl a vzał snat tomu hadoj tu díku s tí tlamy a chť'el jid dovňitř, ale ulekl se toho a ten had ho prosil: „Đi, neboj se, đi!“ Ale nedorazil k ti skále. Pag had zaúpjel: „Uš je zle, už je pozd'e!“ Zaplazil se do tí jeskiňe, do ti skáli, s rachotem se skála zauřela a díka mu wostala v ruce. Prohlížel ji, byla perleťej vıkládaná, velice krásně d'elaná...

Č 16 KŘEČOVICE (252)

Pan řídící Suk

žena, nar. 1901

Diž bil řidicím Suk, tak mňeli... vůbec ešť'e nebila tahle škola, tam se nemohli vejid do tí starí školi, tak po bitech mňeli třidi, u lidí, teda f privát'e. A tenleten Suk, Mistr co bil, ten (= řidici) ho už nemňel kam dát, ten seď'el pot stolem. A nesmňel se hnout, jak se hnul, ten bil bit. Otec muj, ten říká, no ten bil bid ze všech náz d'eťi nejmíc. Von bil strašně takovej, takovej zlostnej ten starej Suk, otec jeho. Ten mu dicki nařezal, no a do zát mu nabouchal. Kluci ho kolikrát šli bráňit a dostali i s ním a... moc bil na něj přisnej. Chť'el, abi ho

poslouchal... pořádně no, aby z něj něco bilo. No a už tak potom v devíti letech už... jo jo, hrál na ty housličky. Jéžiš, to byste bili viděli, půlnoční diž bila. Jé, to bilo lidu s celého okresu. Vůbec se to do kostela nevešlo, po hřbitovje, to to fšecko jen... jen to hučelo. Muziki a spjevu, to bili písničky, jéje. Tím bili známí po celom... po celí republice.

To nacvičoval a... a ty spjeváki učil a tu hudbu řídil a... já to pamatuju, to mi sme seděli jak f pohátce. Von ti housličky a ty inštrimenti, vono to jen šustilo, jen to šustilo. A von bil takovej, to muselo bejt fšecko akorát, zapadat jedno do druhého a... To ty šmice¹ jen... jen to chrašťilo, to bila radost.

Tak von tak ty kluki tak, hnet učil muziku?

Aňi né. Ty choďili k nákemu Plachemu tadi a k Pechači a... se učili hrát, ale k Plachemu nejvíc to bilo. Von bil takí... ten jeden Plachej bil f Praze kapelníkem. No...

¹ smyčce

Č 17 POSTŘEKOV (301)

Jak se nachází poklad

žena, nar. 1886

Vorál tu jeden sedlák a ženckí tām zbírali ty kameni a dy přišel na ten kámen... – vono dicki, ty peňíze s^u prikrití s takov^ou plotn^ou, víte? – tak, honem bježí a vzal si motiku, míl to se^u a vodvalil, a b^l tām zase, zase takov^{ej} žbán nebo hrnec nebo ten, jak se tomu říká, hucháč, s peňezma. Íčko¹ už pošestí, pošestí už se to tu našlo. Lidí si je nazbírali a zas to někam poslali a...

Já sem jedn^u viděla, jak ten sin, co s toho dvora b^l – víte, von b^l ženat^{ej} jindě –, ten tām tekí voral, a tak... ten jich našel takov^j košík, na ruku, jak se nosí, bramburovij, rukovák, pln^{ej}. No a to každ^j mislil: „Jej, to bude boháč!“ A nedostal za to nič. Někam to poslali a íčko už to b^l šestkrát. A tenkrat mí d'etí, dva chlapi takoví, menčí b^li, nák^{ejh} deset let jeden a jeden nák^{ejh} dvanáct. Tenkrat tām tekí bježíli a nazbírali si toho, těch peňez dost. Jenomže potom, dy choďili do školi, fšelijak^{ej} učitel je na ně (= *na nich*) chťil a voňi mu je dali. Takoví to b^li šupinki.

A potom zase má máma, ta b^la bedle t'ih Brichtú s toho dvora u Kr^oupú, to s^u s^ousedí. Tag zase vipravovala, dy b^la taková d'ifče, tak tām tera..., slůžili pohuncí, víte, pás... se dobitek. Dy b^la taková d'ifče, tak ten pohunek u t'ih Brichtú, Bricht^uuc s^u, jak s^ou tām ty peňíze, ten pohunek vihnal dobitek a kráva skočila takle na břeh za sto^lol^ou, uvalilo se kuz drnu a

vičlápła..., tera míl čepici, a to že bəli ale samí stříbrňáki velkí jako dláň, tenkrát, nó. Dibich to neveděla zrovna, že to máma bəla s^ousetka hin², tag bich to nevjěřila fšecko, a takle je to pravda.

¹ nyní, ² tam

Č 28 ROJŠÍN (448)

Já bych se chtěl oženit

muž, nar. 1896

Tak sem se vistrojil a šel sem tam. Abi mi žánež neviděl, tak sem šel humni. No a, tag humni sem to obešel, spot'ichma¹, abi to žánež tak jako nepozoroval, a oňi uš tam krmjili u ňich, doma. Oňi mi žánež neviděli, neš ta moje žena, ta... ta mi jako viděla. Nevím, kerak to viděla, že bila taková vištura². Tu sem šel dovňitř do kuchiňe a set sem si za stúl, tak jako doma, ňic sem... No, chvílku sem seděl a babjička, to bila jako žeňina máma, povídala: „Coš chceš?“ Já sem zas ňic neříkal, co chci... sem seděl dál. No a tak ona potom tam nehde splašila d'eti, ti bili eš'e menčí, ti sourozenci, řekla: „Ďete pro tátu! Řeknete mu, že je tu ňehdo.“ No tak, táta bil na poli, tak jako si višel v ned'eli k večeru na pole, šli pro ňej, pro tátu, a on přišel domu, ne, přivítal me a povídalo se zaz dál. Kerag bilo o pouťi, kerak to bilo a jak sme mňeli hostú a jag holt se tak povídá, to víte. Taki se přišlo do volú, to bilo vdicki, při každěj příležitost'i se povídalo o volech, o dobitku, o hospodářství, jak rostlo obilí, jak je tam a tam na tom krunťe³ pjekní objilí, jag zase je tam horší anebo co, jakí tam dal moučki⁴. Tak se povídalo, no, običejně, o žeňení se aňi nepovídalo!

No aš potom, diž už bil večer, tak se přišlo na to, já sem... já sem potom mušel začít sám, jináč to nebilo. Sem povídal: „Já bich se chtěl oženit.“ Táta žeňin povídal: „Kerouž bi si chtěl? Anku nebo Marínu?“ No tak sem si moh jako vibrat'!

¹ potichu, ² ta, která šťouráním něco objeví, ³ gruntě, statku, ⁴ hnojiva

Č 32 ROHOZNÁ (502)

Do lesa na dříví a na houby

A: žena, nar. 1892

B: muž, nar. 1884

A: Ach jēj, óch jēj, dříví tadi leží v lesi, diž já si spomenu ná naše leta spíš, di sme choďivali do lesa a museli sme i kraďout¹, diť nás hejnej... to sme museli plaťit pokutu. A tetkej² toho leží. A to jenom bila taková hrabačka, to sme vzali hrápki a hrápkama hrabali. A tetkej takowí souški a ščakle³, že... nemůžete aňi choďit. Jējda, dibich mohla nosid huzle⁴, já bich si nanosila. To já sem dřívje, diž von bil f práci, choďil na tu pokrejvačinu, tak já sem nemňela kalčeňi⁵, diš sem nemňela kalčeňi, taki bila bída wo to, tak já sem nanosila za celi leto, sem si uživila pec, co sem spálila, a ešče na zimu. A topila sem s tím až do ledna, celej leden ešče, jo.

B: Tos tu pedz živila?

A: No, živila tím, tím harapáťim. Bil tenkrát hroznej polom tadi, vítr, a rozlámal toho lesa a tak sme choďivali loupat takle sekerkou ti kúri vot tech pařezu. Jak říkáme mi, starší žencki, říkáme si: „Gdepak tetkej ti mladí, aňi tomu, tomu aňi nerozumijou.“ To říkáme: „To je škoda, já bich nedala žáni uhli, ňic, choťte do lesa, přitahejte to.“ Co toho leží. Diť žánejs tím drobnim tetkej netopí, jak sme mi topívali, to né. Diž dou, tak oňi to chrošťi zrouna v lesi na placi ňegde zapáljou, diš to musí uklíďit, protože hejnej... taki vona se modz drží tá... ti brouci...

¹ krást, ² ted', ³ klacíky, ⁴ uzle, rance, ⁵ tkalcovské řemeslo